

УДК 3778.6:37.016

Цзян Лібінь,
аспірант Інституту мистецтв
НПУ імені М. П. Драгоманова

СТРУКТУРА СУБ'ЄКТНО-ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ ІНСТИТУТІВ МИСТЕЦТВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Стаття розкриває специфіку структурної побудови суб'єктно-творчої активності майбутніх учителів музики. Суб'єктно-творча активність розглянута як ключовий елемент педагогічного процесу, який вимагає перегляду, переоцінки всіх компонентів фахової підготовки майбутнього вчителя музики. Це радикально змінює саму сутність і характер підготовки вчителя, ставлячи в центр уваги саме студента, виокремлюючи з цього процесу розвиток його особистості. Відповідно теоретико-методологічним основам означеного процесу, нами розроблена структура суб'єктно-творчої активності майбутніх учителів музики, що вбирає мотиваційно-потребовий, емоційно-когнітивний та творчодіяльний компоненти. Суб'єктно-творча активність реалізується шляхом послідовної індивідуалізації всього педагогічного процесу, врахування індивідуально-типологічних особливостей студента, його персоналізації.

Ключові слова: майбутній вчитель музики, суб'єктно-творча активність, структурна побудова, компоненти, типологічні особливості, індивідуалізація педагогічного процесу.

Статья раскрывает специфику структурного построения субъектно-творческой активности будущих учителей музыки. Субъектно-творческая активность рассмотрена как ключевой элемент педагогического процесса, который требует пересмотра, переоценки всех компонентов профессиональной подготовки будущего учителя музыки. Это радикально меняет саму сущность и характер подготовки учителя, поставив в центр внимания именно студента, выделяя из этого процесса развитие его личности. Согласно теоретико-методологическим основам указанного процесса нами разработана структура субъектно-творческой активности будущих учителей музыки, которая включает мотивационно-потребностный, эмоционально-когнитивный и творчески-деятельный компоненты. Субъектно-творческая активность реализуется путем последовательной индивидуализации всего педагогического процесса, учета индивидуально-типологических особенностей студента, его персонализации.

Ключевые слова: будущий учитель музыки, субъектно-творческая активность, структурное построение, компоненты, типологические особенности, индивидуализация педагогического процесса.

The article reveals the specific subject-structural construction creative activity of the future teachers of music. Subject-creative activity is considered a key element of the pedagogical process that requires revision, reevaluation of all components of the professional training of future teachers of music. This radically changes the very essence and nature of teacher training, putting in focus is a student, isolating this process of development of his personality. Accordingly, theoretical and methodological foundations definite process we developed a structure subject-creative activity of the future teachers of music that absorbs potrebovyu motivational, emotional, cognitive and creative-activity components. Potrebovyu motivational component (criterion – the presence of motivational orientation to professional growth and the need for specialized skills acquired in the process of conducting and choral studies) presented by the following indicators: the presence of cognitive interest to professional activities; expression of interest in conducting and choral studies; availability of professional orientation for performing and teaching activities.

Emotional and cognitive component (criterion – a measure of formation of emotional and cognitive state of creative activity and initiative) represented by the following indicators: the desire of acquiring professional knowledge and skills; empatiynoho expression of empathy in dealing with choral works; train to explore the best examples of Choral Singing. Action-projective component (criterion - a measure of independence in the approach to the interpretation of artistic and musical images of choral works in performing activities) represented factors: the need for selection of methods for solving creative problems; capacity for understanding and developing subject-creative activity in professional activities; capacity for critical evaluation of their own performance. Subject-creative activity is realized through individualization coherent whole educational process, taking into account individual student typological characteristics, its personalization.

Key words: *future music teacher, subjective and creative activity, structural building components, typological features, individualization of educational process.*

Процеси демократизації і гуманізації суспільства створюють можливість вибору шляхів життєдіяльності його членів, сприятливі умови для творчості кожного. У гуманному цивілізованому суспільстві розвиток особистості, її творчих можливостей стає самоціллю всіх суспільних відносин. Саме тому в умовах сьогодення, яке вимагає від освітянської сфери новаторського забезпечення навчального процесу, що ґрунтується на принципах особистісно-зорієнтованої взаємодії, актуальності набуває проблема суб'єктно-творчої активності майбутніх учителів музики у процесі фахового навчання.

Постановка проблеми полягає в розкритті особливостей ефективної підготовки майбутніх учителів до практичної музично-педагогічної діяльності, адже суб'єктно-творча активність реалізується шляхом послідовної індивідуалізації всього педагогічного процесу, врахування особистісної

специфіки студента, його персоналізації, індивідуально-типологічних особливостей особистості майбутнього вчителя. Для цього необхідно боротися з уніфікацією, знеособлюванням програм і форм навчання, надавати навчальний матеріал, різномірний за складністю засвоєння. Суб'єктно-творча активність орієнтує особистість не лише на засвоєння знань, але й на засоби цього засвоєння, мислення і діяльності, на розвиток пізнавальних сил і творчого потенціалу студента. На думку С. Сисоевої, цей підхід є протидією застарілим методам і формам механічної передачі готової інформації, монологічності викладача, пасивності студента [3, с. 339].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що активізації творчого потенціалу майбутніх учителів приділяли увагу багато науковців, а саме: Л. Арчажникова, А. Козир, В. Лабунець, Л. Надирова, І. Немкіна, О. Олексюк, Г. Падалка, Л. Паньків, О. Рудницька, С. Сисоева, О. Устименко-Косоріч, В. Федоришин, О. Щолокова та ін. Вони виокремлювали саме художньо-творчий аспект фахової діяльності вчителя музики, як один із найголовніших, при цьому особливо підкреслювали значення формування творчої готовності до її здійснення. Так важливими чинниками підготовленості майбутніх учителів до практично-творчої діяльності з учнями дослідники вважають: задатки, здібності, обдарованість, талант; умови сімейного виховання і розвитку особистості; виховання і навчання в закладах професійної освіти; саморух до фахової досконалості у самостійній діяльності протягом життя [1, с. 91].

Мета статті полягає у розкритті особливостей суб'єктно-творчої активності як ключового елементу педагогічного процесу, який вимагає перегляду, переоцінки всіх компонентів фахової підготовки майбутнього вчителя музики. Він радикально змінює саму його суть і характер, ставлячи в центр студента. Основним змістом навчання стає розвиток його особистості. Якість і міра цього розвитку виступають як якість роботи педагога, усієї системи освіти.

Виклад основного матеріалу. У відповідності до теоретико-методологічних основ означеного процесу нами була розроблена структура суб'єктно-творчої активності майбутніх учителів музики, що вбирала мотиваційно-потребовий, емоційно-когнітивний та діяльнісно-проективний компоненти. Визначена компонентна структура, передбачала розробку критеріїв та показників сформованості суб'єктно-творчої активності з опорою на зміст встановлених відповідних рівнів з адекватними характеристиками. Враховуючи доцільність визначених структурних компонентів суб'єктно-творчої активності майбутніх учителів музики, ми враховували їх змістові характеристики для обґрунтування критеріїв та показників якості досліджуваного феномена. Основні компоненти, які були нами визначені, узгоджено для конкретизації поставлених завдань з використанням необхідної методики їх формування з використанням відповідних педагогічних умов.

Мотиваційно-потребовий компонент (критерій – наявність мотиваційної спрямованості до фахового зростання та потреба у набутті фахових навичок у процесі диригентсько-хорового навчання) представлений такими показниками: наявність пізнавального інтересу до фахової діяльності; вияв зацікавленості до диригентсько-хорового навчання; наявність фахової спрямованості на виконавсько-педагогічну діяльність. Доцільно підкреслити, що в усіх сучасних педагогічних концепціях центром навчання стає особистість, її мотиви, інтереси, творчі здібності, стилі діяльності. У зв'язку з цим, для забезпечення ефективності навчання необхідно, щоб особливості побудови й організації навчального процесу відповідали мотиваційній сфері студента. З підвищенням мотивації підвищується творча активність, інтелектуальні можливості, підсилюється пізнавальна діяльність навчання, що дозволяє інтенсифікувати досягнення результатів й мети професійної діяльності [1, с. 92].

Емоційно-когнітивний компонент (критерій – міра сформованості емоційно-пізнавального стану, творчої активності та ініціативи) представлений такими показниками: прагнення набуття фахових знань, умінь та навичок; вияв емпатійного співпереживання у роботі з хоровими творами; потяг до вивчення кращих зразків хорового мистецтва.

Діяльнісно-проективний компонент (критерій – міра самостійності у підході до тлумачення художньо-музичних образів хорових творів у виконавській діяльності) представлений показниками: потреба у виборі методів вирішення творчих завдань; спроможність до осмислення та розвитку суб'єктно-творчої активності у фаховій діяльності; здатність до критичного оцінювання власної виконавської діяльності.

Доречно зазначити, що підхід до студента як до активного суб'єкта навчання веде до активізації процесу фахової підготовки. Суб'єктно-творча активність дозволяє студенту бути направленим на активну участь у навчальному процесі, створивши максимально сприятливі умови для розвитку і розкриття своїх здібностей, з огляду на психофізіологічні особливості, специфіку соціального і культурного контексту життя, складності й неоднозначності внутрішнього світу студента [2, с. 137].

Освіта, орієнтована на розвиток творчих здібностей, індивідуальності особистості студента, здійснюється лише в ході рівноправного партнерства спільної розвиваючої діяльності студентів і педагогів. В основі стратегії співробітництва лежать ідеї стимулювання і спрямування пізнавальних і життєвих інтересів студентів. Принципи суб'єктно-творчої активності повинні пронизувати всі сторони навчального процесу – пізнання, осмислення, сприйняття, закріплення, практичне застосування отриманих знань, умінь і навичок. Діяльність суб'єкта навчання – основний фактор його розвитку і самовизначення [3, с. 235]. У зв'язку з цим, особливе значення мають активні творчі методи навчання, дослідницькі проблемні методи, використання інформаційно-пояснювальних технологій, проектні методи, дискусії, ділові ігри, проблемне консультування, форми творчої

організації навчання, перехід від інформаційно-пояснювального навчання до діяльнісного, розвиваючого, забезпечення вільної пошукової діяльності студента у великих масивах інформації.

Суб'єктно-творча активність – складна психолого-педагогічна категорія, яка може бути сформована у межах диригентсько-хорового навчання у вищому педагогічному освітньому закладі, оскільки її зміст відповідає: віковим можливостям студентів; їх культурно-освітньому досвіду; специфічній творчій діяльності майбутніх учителів музики, які здатні самостійно оволодівати великою кількістю теоретичного та музично-практичного навчального матеріалу (знання з історії та теорії хорового мистецтва, хорової літератури, практикуму роботи з хором тощо) завдяки власним зусиллям.

Зважаючи на зазначене, виходячи із виявлених компонентів суб'єктно-творчої активності, ми визначили три етапи формування обраного феномена у майбутніх учителів музики. Пропонуючи теоретичну модель формування суб'єктно-творчої активності майбутніх учителів музики, вважаємо необхідним указати на доцільні етапи експериментальної формувальної роботи. Такими етапами ми вважаємо наступні: перший етап – мотиваційно-пізнавальний; другий – фахово-виконавський; третій – креативно-самостійний. На всіх етапах основним наскрізним принципом ефективності відповідної діяльності ми вважаємо особистісну зорієнтованість на творчо-фахову діяльність.

На першому етапі, мотиваційно-пізнавальному, виникає необхідність саморегулювання мотиваційної спрямованості до фахового зростання та потреба у набутті фахових навичок у процесі диригентсько-хорового навчання. Зважаючи на завдання першого етапу, ми вважаємо за доцільне розпочати формування першого компоненту суб'єктно-творчої активності майбутніх учителів музики – мотиваційно-потребового. Для ефективності протікання дослідної діяльності на цьому етапі ми застосовували такі педагогічні умови: спонукання на вияв пізнавального інтересу до фахової діяльності; застосування комплексу сучасних технічних, популярних засобів здобуття музичної інформації (мультимедіа, аудіо-, відео техніка, відвідування вистав, фестивалів, концертів), пізнання шедеврів світової хорової літератури, заохочення та запровадження ініціативного шляху власного відбору музичного матеріалу для його самостійного вивчення, засвоєння та виконання, шляхи адаптації до використання у соціально-культурному середовищі.

На другому етапі, фахово-виконавському, пропонуємо використати доцільну музично-педагогічну свободу освітнього вибору та активну спрямованість діяльності щодо навчального матеріалу. Тому цей етап доцільніше спроектувати для формування емоційно-когнітивного компоненту. Для успішного досягнення поставленої мети, ми застосовували на цьому етапі такі педагогічні умови: активізації власної творчої ініціативи в набутті фахових знань, забезпечення їх засвоєння з подальшим самостійним

використанням на практиці; обов'язкове включення хороших творів різної складності, стилістики та жанрів у робочі індивідуальні програми для їх опанування та застосування у власному виконанні. Такі умови сприятимуть формуванню емоційно-пізнавального стану, творчої активності та ініціативи.

На третьому етапі, креативно-самостійному, розкривається міра самостійності у підході до тлумачення художньо-музичних образів хороших творів у виконавській діяльності. На цьому етапі вважаємо логічним приділити особливу увагу для формування діяльнісно-проективного компонента. На цьому етапі було використано такі педагогічні умови: застосування комплексу сучасних технічних, популярних засобів здобуття музичної інформації (мультимедіа, аудіо-, відео техніка, відвідування вистав, фестивалів, концертів), вибір методів вирішення творчих завдань, пізнання шедеврів світової хорової літератури (класична музика, сучасні твори), створення педагогічних ситуацій підтримки розвитку суб'єктно-творчої активності у фаховій діяльності. За таких умов передбачається стимулювання майбутніх учителів музики до самопізнання відносно своїх відчуттів у процесі виконання хороших творів, застосування різних вправ та тренінгів перед виходом на публіку.

Висновки і перспективи. У висновках доцільно зазначити, що для наближення до вирішення поставленої мети, виконуючи поставлені завдання, проаналізувавши існуючий рівень сформованості суб'єктно-творчої активності майбутніх учителів музики, було запропоновано різноманітні методи дослідження, розроблено структуру та відповідні критерії та показники сформованості означеного феномена. Серед методів дослідження були застосовані методи анкетування, інтерв'ювання, тестування, аналізу способів навчання, тестування проявів самостійності у набутті необхідних здобутків, експертної оцінки незалежних суддів щодо результатів експериментальної діяльності. Це дозволило виявити усвідомленість мотивації щодо необхідності прояву суб'єктно-творчої активності у навчанні та самостійній роботі студентів; виокремлення особистісних якостей, що сприяли б розвитку активності як особистісної якості; наявний прояв творчої активності студентів у навчальній роботі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козир А. В. Аналіз зарубіжного досвіду з проблеми формування професійної майстерності викладачів мистецьких дисциплін / А. В. Козир // Наук. часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Сер. № 14: Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць. – К., 2007. – Вип. 4 (9), ч. I. – С. 88–92.
2. Петрушин В. И. Музыкальная психотерапия. / В. И. Петрушин. – М. : Владос, 1999. – 175 с.
3. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підруч. для студ. вищ. пед. навч. закл. / С. О. Сисоєва – К. : Міленіум, 2006. – 346 с.